

Vojnich Viktor József - Baglyas Ferenc - Pölös Endre

A Kunpeszéri homokpuszta gyepen előforduló növénytársulások vizsgálata

Viktor József Vojnich - Ferenc Baglyas - Endre Pölös

The Examination of Sandy Grassland Plant Communities in Kunpeszér

Összefoglalás

Vizsgálatainkat Kunpeszéren, a Kiskunsági Nemzeti Park területén végeztük. A cönológiai felvételezések 2x2 méteres kvadrátokban történtek. Megállapítottuk a társulások faji összetételét és borítottságát. A vizsgálati területen zárt pusztagyep található, javarészt *Achilleo-Festucetum pseudovinae* (füves szikespuszta). Antropogén hatásokra (taposás, legeltetés) a pusztagyep növényflórája degradálódott. Felszaporodtak a gyomok: parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*); kanadai betyárkóró (*Conyza canadensis*); pipacs (*Papaver rhoeas*); fehér libatop (*Chenopodium album*); szőrös disznóparéj (*Amaranthus retroflexus*), illetve a szúrós növények: tövises iglice (*Ononis spinosa*), mezei iringó (*Eryngium campestre*).

Kulcsszavak: növénytársulás, pusztagyep, Kunpeszér, gyomfelvételezés, invazív növényfajok

Summary

Our tests were carried out in Kunpeszér, in the territory of the Kiskunság National Park. The coenological recordings were made in 2x2 meter quadrates. We found out the species' composition and coverage. In the test area mostly *Achilleo-Festucetum pseudovinae* (grass saline desert) grassland was located. The grassland vegetation flora was degraded by anthropogenic effects (trampling, grazing). The following weeds spread: ragweed (*Ambrosia artemisiifolia*); canadian horseweed (*Conyza canadensis*); poppy (*Papaver rhoeas*); white goosefoot (*Chenopodium album*); hairy pigweed (*Amaranthus retroflexus*) and prickly plants: spiny restharrow (*Ononis spinosa*), and field thistle (*Eryngium campestre*).

Keywords: plant combinations, waste grass, Kunpeszér, weed records, invasive plant species

BEVEZETÉS

A Duna-Tisza köze sík felszíni homokterületeinek egykor a legelterjedtebb gyeptársulása a homoki sztyeppréte volt (TURCSÁNYI, 1995). A homoki sztyeppréteken a növényzet teljesen fedi a felszínt. Fajkészletükben igen sok a sztyeppréte-specialista faj, a nyílt homoki gyepek és az üde rétek növényei, szinte teljesen hiányoznak. Az igen szárazságtűrő fajok mellett megjelennek a szélesebb levelű fűvek pl. siska nádtippan

(*Calamagrostis epigeios*), és a kétszikűek (VIDÉKI, 2015).

A sztyepprétek zárt társulásai felnyílhatnak, degradálódhatnak az inváziós növényfajok pl. parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*), kanadai betyárkóró (*Conyza canadensis*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*) felszaporodásával, valamint a túllegeltetés és taposás eredményeként. Ezen hatásokat vizsgáltuk a Kiskunsági Nemzeti Park Kunpeszér rétjein.

ANYAG ÉS MÓDSZER**Vizsgálati terület**

A dolgozatban szereplő vizsgálatok a Kiskunsági Nemzeti Park (KNP) kunpeszéri homokpuszta gyepén végeztük (0228/3 és 0228/4 hrsz. terület). Felvételezési pontok az 1. ábrán, a 4. ábrán és a 6. ábrán szerepelnek.

Adatgyűjtés és feldolgozás

A vizsgálati területen terepbotanikai bejárást és cönológiai felvételezést végeztünk 2015. június 9-n. A felvételezés adatait az 1-8. táblázat tartalmazza. A felvételezés kvadrát módszerrel történt, melynek során 2x2 m-es területet mértünk ki, és cönológiai felmérést végeztünk. A kvadrátokat Braun – Blanquet féle módszerrel

számoltuk ki. A borítási értékek százalékban kerültek megállapításra.

A fajok meghatározásához „A magyarországi edényes flóra határozója” (SIMON, 1992) című művet, illetve az „Iconographia” (JÁVORKA és CSAPODY, 1975) növényhatározót használtuk.

EREDMÉNYEK

A cönológiai vizsgálatok eredményeit az 1-8. táblázatban, valamint a 1., 4. és 6. ábrákon szemléltetjük. A táblázatban az abundancia-dominancia (A-D) és a borítottság (%) értékeit tüntettük fel. Ehhez a FLÓRA adatbázis 1.2 Taxon-lista és attribúcióm állomány adatait használtuk fel (HORVÁTH et al., 1995; BORHIDI, 1993). Az első terület (0228/4 hrsz) legeltetett rét (1-4. táblázat).

1. ábra. Az első felvételezési terület (0228/4 hrsz) pontjai.

1. táblázat. A 0228/4 hrsz. terület első felvételezési hely növényei. Kevésbé degradálódott rét, szűrés fajok megjelenése (2015)

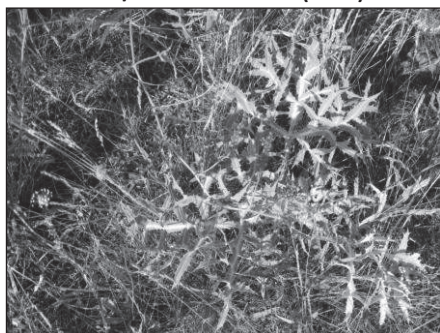
Növényfajok	Borítás (%)	A-D érték
Sovány csenkesz (<i>Festuca pseudovina</i>)	30	3
Réti csenkesz (<i>Festuca pratensis</i>)	30	3
Tövises iglice (<i>Ononis spinosa</i>)	20	2
Mezei iringó (<i>Eryngium campestre</i>)	10	2
Sziki üröm (<i>Artemisa maritima</i>)	3	1
Pici bükköny (<i>Vicia lathyroides</i>)	5	1-2
Szabdalt kányazsásza (<i>Diplotaxis tenuifolia</i>)	0,5	+
Tejoltó galaj (<i>Galium verum</i>)	0,5	+
Komlós lucerna (<i>Medicago lupulina</i>)	0,5	+
Homoki pipitér (<i>Anthemis ruthenica</i>)	0,5	+

2. táblázat. A 0228/4 hrsz. terület második felvételezési hely növényei.

Erősen bolygatott, feltúrt gyepek (2015)

Növényfajok	Borítás (%)	A-D érték
Parlagfű (<i>Ambrosia artemisiifolia</i>)	50	3-4
Sovány csenkesz (<i>Festuca pseudovina</i>)	5	1-2
Réti csenkesz (<i>Festuca pratensis</i>)	5	1-2
Tövises iglice (<i>Ononis spinosa</i>)	10	2
Apró szulák (<i>Convolvulus arvensis</i>)	5	1-2
Pipacs (<i>Papaver rhoeas</i>)	3	1
Komlós lucerna (<i>Medicago lupulina</i>)	5	1-2
Kanadai betyárkóró (<i>Conyza canadensis</i>)	0,5	+
Mezei szarkaláb (<i>Consolida regalis</i>)	0,5	+
Homoki cickafark (<i>Achillea ochroleuca</i>)	0,5	+

2. ábra. Mezei iringó (*Eryngium campestre*) a 0228/4 hrsz. területen (2015).

3. ábra. Parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*) a 0228/4 hrsz. területen (2015).

3. táblázat. A 0228/4 hrsz. terület 3. felvételezési hely növényei.

Mély fekvésű, üde rét (2015)

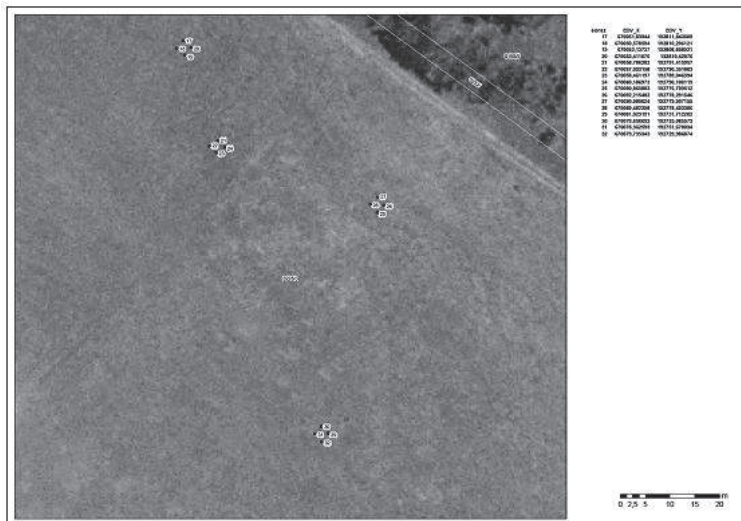
Növényfajok	Borítás (%)	A-D érték
Siska nádtippán (<i>Calamagrostis epigeios</i>)	50	3-4
Réti ecsetpázsit (<i>Alopecurus pratensis</i>)	10	2
Réti perje (<i>Poa pratensis</i>)	5	1-2
Kunkorgó árvalányhaj (<i>Stipa capillata</i>)	3	1
Parlagfű (<i>Ambrosia artemisiifolia</i>)	20	2
Pipacs (<i>Papaver rhoeas</i>)	10	2
Kanadai betyárkóró (<i>Conyza canadensis</i>)	0,5	+
Mezei iringó (<i>Eryngium campestre</i>)	0,5	+

4. táblázat. A 0228/4 hrsz. terület 4. felvételezési hely növényei. Tövises iglicés, erősen gyomosodott terület (2015)

Növényfajok	Borítás (%)	A-D érték
Tövises iglice (<i>Ononis spinosa</i>)	70	4-5
Mezei iringó (<i>Eryngium campestre</i>)	10	2
Sovány csenkesz (<i>Festuca pseudovina</i>)	10	2
Parlagfű (<i>Ambrosia artemisiifolia</i>)	5	1-2
Apró szulák (<i>Convolvulus arvensis</i>)	0,5	+
Pipacs (<i>Papaver rhoeas</i>)	0,5	+
Komlós lucerna (<i>Medicago lupulina</i>)	0,5	+
Vajszínű ördögsem (<i>Scabiosa ochroleuca</i>)	0,5	+

A második terület (0228/3 hrsz) legeltetett, tisztító kaszálással kezelt terület (5-8. táblázat).

4. ábra. A második felvételezési terület (0228/3 hrsz) pontjai.

5. táblázat. A 0228/3 hrsz. terület első felvételezési hely növényei.
Parlagfűvel erősen fertőzött terület (2015)

Növényfajok	Borítás (%)	A-D érték
Parlagfű (<i>Ambrosia artemisiifolia</i>)	50	3-4
Sovány csenkesz (<i>Festuca pseudovina</i>)	10	2
Réti perje (<i>Poa pratensis</i>)	5	1-2
Homoki cickafark (<i>Achillea ochroleuca</i>)	5	1-2
Lándzsás útifű (<i>Plantago lanceolata</i>)	10	2
Pipacs (<i>Papaver rhoeas</i>)	10	2
Bókoló bogáncs (<i>Carduus nutans</i>)	5	1-2
Tejoltó galaj (<i>Galium verum</i>)	0,5	+
Tövises iglice (<i>Ononis spinosa</i>)	0,5	+
Ragadós muhar (<i>Setaria verticillata</i>)	0,5	+
Vadmurok (<i>Daucus carota</i>)	0,5	+

6. táblázat. A 0228/3 hrsz. terület 2. felvételezési hely növényei.
Nem degradálódott zárt pusztagyep (2015)

Növényfajok	Borítás (%)	A-D érték
Homoki cickafark (<i>Achillea ochroleuca</i>)	40	3
Fehér here (<i>Trifolium repens</i>)	30	2-3
Lándzsás útifű (<i>Plantago lanceolata</i>)	5	1-2
Sovány csenkesz (<i>Festuca pseudovina</i>)	10	2
Réti csenkesz (<i>Festuca pratensis</i>)	5	1-2
Komlós lucerna (<i>Medicago lupulina</i>)	0,5	+
Vörös here (<i>Trifolium pratense</i>)	0,5	+

7. táblázat. A 0228/3 hrsz. terület 3. felvételezési hely növényei.

Mérsékeltén degradálódott pusztagyep (2015)

Növényfajok	Borítás (%)	A-D érték
Homoki cickafark (<i>Achillea ochroleuca</i>)	40	3
Sovány csenkesz (<i>Festuca pseudovina</i>)	20	2-3
Réti csenkesz (<i>Festuca pratensis</i>)	10	2
Réti perje (<i>Poa pratensis</i>)	10	2
Lándzsás útifű (<i>Plantago lanceolata</i>)	10	2
Tejoltó galaj (<i>Galium verum</i>)	3	1
Tövises iglice (<i>Ononis spinosa</i>)	3	1
Apró szulák (<i>Convolvulus arvensis</i>)	0,5	+
Nagyvirágú kakascímer (<i>Rhinanthus angustifolius</i>)	0,5	+
Közönséges orbáncfű (<i>Hypericum perforatum</i>)	0,5	+
Komlós lucerna (<i>Medicago lupulina</i>)	0,5	+
Homoki szürkekáká (<i>Holoschoenus romanus</i>)	0,5	+

8. táblázat. A 0228/3 hrsz. terület 4. felvételezési hely növényei.

Parlagfüves, erősen gyomos gyepfolt (2015)

Növényfajok	Borítás (%)	A-D érték
Parlagfű (<i>Ambrosia artemisiifolia</i>)	30	2-3
Mezei rozsnok (<i>Bromus arvensis</i>)	20	2-3
Veres csenkesz (<i>Festuca rubra</i>)	10	2
Réti perje (<i>Poa pratensis</i>)	10	2
Angol perje (<i>Lolium perenne</i>)	3	1
Bókoló bogáncs (<i>Carduus nutans</i>)	3	1
Fehér libatop (<i>Chenopodium album</i>)	3	1
Pipacs (<i>Papaver rhoeas</i>)	3	1
Tejoltó galaj (<i>Galium verum</i>)	0,5	+

5. ábra. Bókoló bogáncs (*Carduus nutans*) a 2. terület, negyedik felvételezési helyen.

A túllegettetett és folyamatosan taposott réten jelentősen felszaporodtak a gyomnövények. Ezen gyomnövények a parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*) (3. ábra), a kanadai betyárkóró

(*Coryza canadensis*), a pipacs (*Papaver rhoeas*) és az apró szulák (*Convolvulus arvensis*). A gyomok közül invazív növényfaj a parlagfű és a kanadai betyárkóró. Megfigyelhető a szúrós tövises iglice (*Ononis spinosa*), a bókoló bogáncs (*Carduus nutans*) (5. ábra) és a mezei iringó (*Eryngium campestre*) (2. ábra) jelentős térnyerése. A társulás alkotó fűfajok borítottsága ugyanakkor csökkent.

A tisztító kaszálással kezelt réten visszaszorultak a szúrós növények. Az invazív parlagfű térnyerése is csökkent. A vizsgált területünkön jelenlévő védett kunkorgó árvalányhaj (*Stipa capillata*) kiemelendő, ami a KNP növénytakarójának egyik ékessége. Fontosak a vadon termő gyógynövények jelenléte is: homoki cickafark (*Achillea ochroleuca*), közönséges orbáncfű (*Hypericum perforatum*), tejoltó galaj (*Galium verum*), lándzsás útifű (*Plantago lanceolata*), sziki üröm (*Artemisa maritima*).

6. ábra. Felvételezési pontok a vizsgált területeken.

KÖVETKEZTETÉSEK

A túllegettetés miatt a Kunpeszér külterületi zárt pusztagyep elgyomosodott. A gyomnövények közül a pipacs, az apró szulák, a kanadai betyárkóró és a parlagfű jelentős térfajással bír. Az invazív parlagfű tömeges felszaporodása figyelhető meg. A társulások degradálódtak, felnyíltak.

A tisztító kaszálás eredményeként a gyomok és a szúrós növények visszaszorultak. A fűfajok borítása nőtt és az egyik vizsgált területünkön újra kialakult egy tipikus *Achilleo-Festucetum*

pseudovinae (füves szikespuszta) zárt pusztagyep.

Javasoljuk a tisztító kaszálások kiterjesztését és gyakoriságának növekedését mindaddig, míg a társulás idegen növényfajok visszaszorulnak.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A szerzők köszönetet mondanak a Kiskunsági Nemzeti Park munkatársainak: Aradi Eszter botanikai referensnek, dr. Vadász Csaba Kunpeszér területi őrnök, Kóhalmi Fruzsina és Bartuc Tamás térinformatikai felmérések segítségével.

IRODALOM

- [1.] Borhidi, A. (1993) A Magyar Flóra Szociális Magatartás Típusai, Természetességi és Relatív Ökológiai Értékszámai. Social Behaviour Types of the Hungarian Flora, its naturalness and relative ecological indicator values. Janus Pannonius Tud. Egy. Kiadványai, Pécs, 95 pp.
- [2.] Horváth, F., Dobolyi, Z.K., Morschhauser, T., Lőkös, L., Karas, L., Szerdahelyi, T. (1995) FLÓRA adatbázis 1.2 Taxon-lista és attribútum állomány. – MTA ÖBKI és MTM Növénytár, Vácrátót – Budapest.
- [3.] Jávorka, S., Csapody, V. (1975) Iconography of the flora the south-eastern part of central Europe. Akadémia Kiadó, Budapest

- [4.] Simon, T. (1992) A magyarországi edényes flóra határozója. Harasztok-virágos növények. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- [5.] Turcsányi, G. (1995) Mezőgazdasági növénytan. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest
- [6.] Vidéki, R. (2015) A Homokhátság növényzete. In: A Kiskunsági Nemzeti Park negyven éve/Szerk. Iványosi Szabó András, KNP Igazgatóság, 2015